

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 13 października 2017 r. Sąd Rejonowy w Zgierzu, w sprawie z wniosku T. R. z udziałem A. R. i M. F. o dział spadku:

1. umorzył postępowanie w zakresie roszczenia o wynagrodzenie za brak możliwości korzystania z lokali oraz w zakresie ruchomości;

2. ustalił, że w skład spadku po K. S., zmarłym w dniu 21 stycznia 2015 r. w E., wchodzi:

a) prawo własności lokalu mieszkalnego numer (...) o powierzchni 74,1 m² położonego w E. przy ul. (...), wraz z udziałem (...) części w prawie użytkowania wieczystego działki numer (...) oraz w częściach wspólnych budynku, objęte księgami wieczystymi (...) o wartości 251.050 zł;

b) prawo własności lokalu mieszkalnego numer (...) o powierzchni 24,5 m² położonego w K. przy ul. (...), wraz z udziałem (...) części w prawie własności działki numer (...) oraz w częściach wspólnych budynku, objęte księgami wieczystymi (...) o wartości 173.240 zł;

c) środki pieniężne zgromadzone na rachunku rozliczeniowo-oszczędnościowym prowadzonym w (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą we W. w wysokości 18.415,63 zł;

d) środki pieniężne zgromadzone na lokacie prowadzonej w Spółdzielczej (...) w G. wraz z wkładem w łącznej wysokości 45.071,87 zł;

e) środki pieniężne zgromadzone na lokacie prowadzonej w (...) Bank Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. w wysokości 23.625,64 zł;

f) środki pieniężne zgromadzone na rachunku oszczędnościowym „Obiegowa książeczka oszczędnościowa” w (...) Banku (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. w wysokości 54,38 zł;

g) środki pieniężne przekazane przez K. O. Z. S. w wysokości 6.740 zł;

3. dokonał działu spadku po K. S. w ten sposób, że:

a) prawo opisane szczegółowo w punkcie 2a przyznał na współwłasność M. F. w udziale (...) części i A. R. w udziale (...) części;

b) prawo opisane szczegółowo w punkcie 2b przyznał na wyłączną własność T. R.;

c) środki pieniężne opisane szczegółowo w punkcie 2c przyznał T. R. w udziale 1/4 części, A. R. w udziale 1/4 części i M. F. w udziale 1/2 części;

d) środki pieniężne opisane szczegółowo w punkcie 2d przyznał A. R. w udziale 1/3 części i M. F. w udziale 2/3 części,

e) środki pieniężne opisane szczegółowo w punkcie 2e przyznał T. R. w udziale 1/4 części, A. R. w udziale 1/4 części i M. F. w udziale 1/2 części;

f) środki pieniężne opisane szczegółowo w punkcie 2f przyznał T. R.,

g) środki pieniężne opisane szczegółowo w punkcie 2g przyznał M. F.;

4. zasądził od T. R. tytułem dopłaty do udziału spadkowego na rzecz:

a) A. R. kwotę 23.478,26 zł;

b) M. F. kwotę 30.777,06 zł;

w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności;

5. oddalił wniosek o ustanowienie hipoteki na prawie opisanym szczegółowo w punkcie 2b i w punkcie 3b celem zabezpieczenia dopłat opisanych w punktach 4a i 4b;

6. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Zgierzu tytułem zwrotu kosztów sądowych poniesionych tymczasowo z funduszy budżetowych od:

a) T. R. kwotę 205,38 zł;

b) A. R. kwotę 505,37 zł;

c) M. F. kwotę 410,75 zł;

7. ustalił, iż w pozostałym zakresie uczestnicy postępowania ponoszą we własnym zakresie koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

W złożonej apelacji wnioskodawca T. R. zakwestionował rozstrzygnięcia zawarte w pkt 3d postanowienia odnośnie rozdziału środków pieniężnych w wysokości 45.071,87 zł oraz w pkt 4 co do terminu dokonania spłaty przez wnioskodawcę na rzecz uczestników.

Sformułowane zarzuty sprowadzały się do naruszenia następujących przepisów:

1. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w drodze uchylenia się przez Sąd I instancji od wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego poprzez:

a) wyprowadzenie z materiału dowodowego wniosku z niego nie wypływającego, a mianowicie, iż wnioskodawca posiada zdolność kredytową, oszczędności, oraz możliwość uzyskania pożyczki od rodziny, pozwalające mu na dokonanie spłaty w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia;

b) błędne ustalenie, dokonane wbrew zasadom doświadczenia życiowego, że istnieje realna szansa na sprzedaż bądź wynajęcie lokalu położonego w nadmorskiej miejscowości w okresie zimowym, na który przypada termin zapłaty;

c) wyprowadzenie z materiału dowodowego wniosku z niego nie wypływającego, a mianowicie, iż żaden z uczestników postępowania nie korzysta z lokali wchodzących w skład spadku;

d) błędne ustalenie, że opłaty za energię elektryczną w lokalach wchodzących w skład spadku ponosi Z. S.;

e) pominięcie okoliczności, iż wnioskodawca pozbawiony jest od przeszło półtora roku dostępu do nieruchomości,

f) pominięcie okoliczności, iż wnioskodawca zobowiązany był do zapłaty wysokiego podatku od nabytego spadku, na co przeznaczył środki wypłacone z lokat w czasie trwania postępowania oraz, iż musi ponosić bieżące koszty utrzymania nieruchomości i że sprzedaż lokalu wiąże się z koniecznością zapłaty podatku dochodowego;

g) nieuwzględnienie utrwalonego orzecznictwa sądów i wydanie postanowienia wbrew ugruntowanym poglądom judykatury, tj. bez uwzględniania interesu wnioskodawcy, jego indywidualnej sytuacji majątkowej i osobistej, z

naruszeniem konstytucyjnej zasady równego traktowania współwłaścicieli, wyrażonej w art. 64 ust. 2 Konstytucji, i ustalenie spłaty w sposób zupełnie arbitralny i niezgodny z wolą i słusznymi argumentami wnioskodawcy;

2. art. 212 § 2 i 3 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie będące konsekwencją dokonania dowolnej a nie swobodnej oceny dowodów i w rezultacie określenie terminu spłaty na rzecz uczestników z pominięciem słusznego interesu wnioskodawcy, jego indywidualnej sytuacji majątkowej i osobistej oraz wbrew jego woli, co sprzeczne jest z treścią art. 212 § 2 i 3 k.c. nakazującego przy orzekaniu o dziale spadku poprzez przyznanie składnika majątkowego na rzecz jednego z uczestników z obowiązkiem spłaty na rzecz pozostałych, uwzględnianie okoliczności właśnie takich jak zdolność finansowa zobowiązanego do dokonania spłaty i realna możliwość spłaty w wyznaczonym przez Sąd terminie.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę postanowienia w zaskarżonej części poprzez przyznanie środków pieniężnych opisanych w pkt 2d T. R. w udziale 1/4 części, A. R. w udziale 1/4 części i M. F. w udziale 1/2 części

oraz przedłużenie terminu spłaty z 6 miesięcy przynajmniej na 9 miesięcy.

W odpowiedzi na apelację uczestniczka M. F. wniosła o jej oddalenie oraz obciążenie wnioskodawcy kosztami postępowania odwoławczego. Negatywnie do treści apelacji wnioskodawcy ustosunkował się również uczestnik A. R., domagając się jej oddalenia oraz zasądzenia od wnioskodawcy na własną rzecz kosztów postępowania za II instancję.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje jest niezasadna i jako taka nie zasługują na uwzględnienie, ponieważ wydane przez Sąd Rejonowy postanowienie jest w pełni prawidłowe i nie zawiera żadnych błędów ani mankamentów. Z tej też przyczyny Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne Sądu I instancji i przyjmuje je za własne, gdyż stanowią one rezultat rzetelnej i wnikliwej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. W całej rozciągłości podzielić też należy poczyniony przez Sąd niższego rzędu wywód jurydyczny.

Odnosząc się na wstępie do zgłoszonego zarzutu procesowego wskazać należy, iż jakkolwiek skarżący sformułował zarzut naruszenia przepisów postępowania w postaci obrazy art. 233 § 1 k.p.c., to w istocie rzeczy zakwestionował jednak poczynioną przez Sąd Rejonowy ocenę ustalonego stanu faktycznego w kontekście przepisów prawa materialnego, tj. art. 212 § 2 i 3 k.c. Dokładnie rzecz biorąc na tej płaszczyźnie wnioskodawca przedstawił zupełnie odmienne zapatrywanie sprowadzające się do tego, że część pozostawionych przez spadkodawcę środków pieniężnych winna być inaczej rozdzielona (tzn. wnioskodawcy należała się większa pula tych zasobów). Oprócz tego apelant wskazał jeszcze, iż Sąd ustalił zbyt krótki termin spłaty należności. Zresztą zarzut naruszenia prawa materialnego tj. art. 212 § 2 i 3 k.c. został wyraźnie wyekspozowany, z tym że jest on nietrafny, ponieważ Sąd Rejonowy nie dopuścił się jego błędnej wykładni.

Przypomnienia wymaga, iż dokonując działu spadku sąd, zgodnie z art. 688 k.p.c., stosuje odpowiednio, przepisy dotyczące zniesienia współwłasności a zatem postępowanie o dział spadku oraz o zniesienie współwłasności przebiega według identycznych podstawowych reguł (art. 210 - 212 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. oraz art. 618 - 625 k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c.). W szczególności możliwe jest wydanie orzeczenia uwzględniającego uzgodnione stanowisko spadkobierców, co wprost wynika z brzmienia art. 622 § 1 i 2 k.p.c. (tak postanowienie SN z dnia 24 listopada 1998 r., I CKU 68/98, opubl. Prok. i Pr.-wkł. Nr (...) poz. 36; uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 czerwca 1971 r., III CZP 34/71, opubl. OSNC Nr 4/1972 poz. 62 oraz postanowienie SN z dnia 24 czerwca 2014 r., I CSK 479/13, niepubl.). W razie zatem złożenia przez wszystkich spadkobierców zgodnego wniosku, co do sposobu podziału, sąd ma obowiązek wydać postanowienie odpowiadające treści wniosku, jeżeli ponadto zostaną spełnione określone w ustawie wymagania ujęte w art. 621 k.p.c. i art. 622 § 2 k.p.c. Generalnie przyjmuje się, że Sąd ma obowiązek uwzględnić zgodny wniosek stron, co do sposobu zniesienia współwłasności bądź podziału majątku wspólnego (majątku objętego spadkiem). Przepis art. 622 § 2 k.p.c. pozwala Sądowi odstąpić od tego obowiązku tylko wówczas, gdy wskazany we wniosku sposób nie odpowiada treści art. 621 k.p.c., bądź projekt podziału sprzeciwia się prawu, zasadom współżycia społecznego, bądź narusza w sposób rażący interes osób uprawnionych. W rezultacie należy przyjąć, że orzekanie w sposób zgodny z wolą zainteresowanych jest regułą, a wskazane wyłączenia stanowią od niej wyjątek. W przedmiotowej sprawie Sąd

Rejonowy uznał za ostatecznie zgodne stanowiska wnioskodawcy i uczestników postępowania w zakresie sposobu działu spadku. Jednocześnie nie było przy tym żadnych podstaw do jego zakwestionowania w trybie art. 622 § 2 k.p.c. Konsekwencją tego stało się więc przyjęcie sposobu podziału zaproponowanego przez wszystkich uczestników postępowania wskazujący tak co do dwóch mieszkań znajdujących się w E. i K., jak i co do środków pieniężnych na rachunkach i lokatach bankowych (dla każdego uczestnika wg udziału w spadku).

Idąc dalej trzeba wspomnieć, że z art. 618, 684, 685 i 688 k.p.c. wynika, że tak w postępowaniu o zniesienie współwłasności, jak i w postępowaniu o dział spadku chodzi o rozstrzygnięcie w przedmiocie całokształtu stosunków, jakie powstały między współwłaścicielami lub spadkobiercami. W obrębie tych stosunków podstawowym elementem jest oznaczenie wysokości spłaty lub dopłaty, terminu i sposobu ich uiszczenia oraz oznaczenie wysokości odsetek. Rozstrzygnięcie w tym zakresie należy zatem do integralnych składników każdego postanowienia o zniesieniu współwłasności lub o dział spadku (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 27 listopada 2003 r. III CZP 80/03, opubl. OSNC z Nr 2/2005 r. poz. 20 oraz postanowienie SN z dnia 29 listopada 2012 r. V CSK 567/11). Temu zadaniu bez wątpienia podołał Sąd I instancji, gdyż w istocie dokonał on optymalnego podziału składników tejże masy majątkowej, uwzględniającego wszelkie okoliczności mające w tym zakresie znaczenie, w tym w szczególności rodzaj i charakter składników owego majątku, jak też sytuację i interesy wszystkich zainteresowanych podmiotów. Dla prawidłowego rozstrzygnięcia w przedmiocie postępowania koniecznym jest dostrzeżenie, że wedle regulacji art. 212 § 1 k.c. w ramach sądowego trybu zniesienia współwłasności preferowanym sposobem wyjścia ze wspólności jest podział fizyczny rzeczy. Zgodnie z § 2 art. 212 k.c. dopiero, gdy rzeczy podzielić nie można, może być ona przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Jednocześnie w art. 211 k.c. ustawodawca wskazał przesłanki wyłączające podział rzeczy wspólnej wymieniając sprzeczność podziału z przepisami ustawy lub ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości w następstwie podziału. Jak już było to sygnalizowane na gruncie przytoczonych regulacji w orzecznictwie i doktrynie zgodnie podkreśla się, iż założeniem tych norm jest w pierwszej kolejności uwzględnienie woli uczestników w zakresie sposobu jej zniesienia, jednakże przy braku porozumienia uczestników postępowania dokonuje się zniesienia współwłasności przez fizyczny podział rzeczy (tak SN w postanowieniach z dnia 19 stycznia 2001 r., V CKN 1436/00, opubl. baza prawna LEX nr 52398 i z dnia 12 października 2000 r., IV CKN 1525/00, opubl. baza prawna LEX nr 52541). Powyższe prowadzi do wniosku, iż w sytuacji, gdy zniesienie współwłasności następuje z mocy orzeczenia sądu, powinien on brać pod uwagę przede wszystkim ten sposób wyjścia ze wspólności. Pamiętać ponadto trzeba, że do naruszenia art. 212 k.c. może dojść w przypadku zaniechania ustalenia takich okoliczności, zaniechania ich rozważenia jako przesłanek orzeczenia czy też sprzeczności pomiędzy przesłankami faktycznymi a przyjętym sposobem podziału (zob. postanowienie SN z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 544/97 opubl. baza prawna LEX nr 738092). Taka sytuacja w realiach niniejszej sprawy nie miała zaś miejsca. Sąd Rejonowy w przedmiotowej sprawie ustalił bowiem okoliczności faktyczne dotyczące zarówno składników majątku spadkowego, jak i sytuacji wszystkich uczestników postępowania, należycie ocenił ich znaczenie z punktu widzenia sposobu podziału i uwzględniając wszystkie przesłanki orzekł stosownie do art. 212 § 2 k.c. W kontrolowanej sprawie uczestnicy osiągnęli zaś porozumienie dotyczące rozdzielenia poszczególnych składników majątku spadkowego pomiędzy nich, dlatego też Sąd przychylił się do ich stanowisk. O naruszeniu przez Sąd dyspozycji przedmiotowego przepisu nie może natomiast świadczyć fakt, że T. R., koncentrując się wyłącznie na własnym interesie, inaczej niż Sąd postrzega wagę argumentów zaprezentowanych w postępowaniu przez jego uczestników. Na tym bowiem tle apelant zabiegał zwłaszcza o przyznanie mu większej puli pieniędzy pozostawionych przez spadkodawcę. Okoliczność ta, wbrew stanowisku skarżącego, nie może bowiem stanowić podstawy do zakwestionowania rozstrzygnięcia, które mieści się w ramach prerogatyw Sądu i pozostaje w zgodzie z dyspozycją art. 212 § 2 k.c. Dokonując wyboru sposobu podziału majątku, Sąd nie może przecież ograniczyć się do uwzględnienia interesu jedynie jednego z zainteresowanych podmiotów i całkowicie pominąć słuszne interesy uczestników. Rozwiązanie przyjęte przez Sąd Rejonowy uznać należy w realiach niniejszej sprawy za optymalne także z punktu widzenia interesów wnioskodawcy, czego skarżący zdaje się nie zauważać. Wpływ na taką a nie inną decyzję Sądu miało zaś po pierwsze to, że otrzymany przez wnioskodawcę składnik majątkowy w postaci mieszkania w K. przewyższa wartość jego udziału spadkowego. Po drugie Sąd słusznie spostrzegł, że przyznanie mu dodatkowo 1/4

środków z lokaty w (...) im. (...), tj. ponad 11.000 zł zwiększałyby tylko wysokość dopłat należnych od niego na rzecz uczestników.

Nietrafnym jest także kolejny zarzut skarżącego w postaci naruszenia art. 212 § 3 k.c.

poprzez niewłaściwe określenie warunków ustalonej przez Sąd spłaty. Mianowicie w tej sferze wnioskodawca domagał się określenia dłuższego terminu spłaty, aniżeli ten ustalony przez Sąd, argumentując iż w jego sytuacji nierealnym jest uiszczenie należności w ciągu 6 miesięcy. Wbrew twierdzeniom skarżącego Sąd nie dopuścił się jednak obrazy tego unormowania, co oznacza iż nie wchodzi w rachubę sugerowany przez zainteresowanego 9 – miesięczny termin. Warto przy tym zauważyć, że art. 212 § 3 k.c. nie przewiduje w jakich okolicznościach spłata ma być dokonana jednorazowo, a w jakich uzasadnione jest jej rozłożenie na raty, bądź odroczenie płatności którejkolwiek z rat. Jednakże biorąc pod uwagę konstytucyjną, równą dla wszystkich właścicieli (współwłaścicieli) ochronę prawną prawa własności (art. 64 ust 2 Konstytucji RP) uznać należy, iż w razie przyznaniu rzeczy na wyłączną własność jednemu współwłaścicielowi (współwłaścicielom), regułą jest dokonywanie jednorazowej spłaty pozostałych współwłaścicieli, natomiast rozłożenie przedmiotowego świadczenia na raty bądź odroczenie jego płatności (płatności którejkolwiek z rat) powinno stanowić wyjątek. W przedmiocie tym wypowiedział się także SN w postanowieniu z dnia 12 kwietnia 2001r., II CKN 658/00, opubl. OSNC Nr 12/2001 poz. 179, w którym stwierdził, iż konstytucyjna zasada równej dla wszystkich współwłaścicieli ochrony prawnej własności i innych praw majątkowych wyłącza – w przypadku znoszenia współwłasności – oznaczenie terminu i sposobu uiszczenia spłaty bez uwzględnienia uzasadnionego interesu dotychczasowego współwłaściciela uprawnionego do tej spłaty. Ponadto ochrona sytuacji majątkowej współwłaściciela, któremu przyznano przedmiot objęty postępowaniem podziałowym powinna nastąpić z jak najmniejszym uszczerbkiem dla ochrony interesów majątkowych pozostałych współwłaścicieli uprawnionych do stosownych spłat (por. postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2013 r. V CSK 79/12, LEX nr 1296718). Okazuje się zatem, iż głównym celem art. 212 § 3 k.c. jest umożliwienie osobie zobowiązanej do wywiązania się z nałożonego na nią obowiązku (np. dotyczącego spłaty) w terminie umożliwiającym spełnienie świadczenia przy uwzględnieniu zarówno wysokości zobowiązania, jak i sytuacji materialnej zobowiązanego.

Biorąc pod uwagę powyższe, zdaniem Sądu Okręgowego w okolicznościach niniejszej sprawy, Sąd Rejonowy w należyтым stopniu uwzględnił interesy uczestników. Po raz kolejny stanowczo należy podkreślić, iż wybrany przez Sąd sposób wyjścia ze współwłasności był zgodny z wolą uczestników. Tak naprawdę T. R. od samego początku postępowania godził się na zaproponowany sposób podziału, deklarując przejęcie mieszkania w K. na własność. Co więcej formułowane przez niego wnioski obejmowały też przyznanie mu drugiego mieszkania w E.. Tym samym z tą chwilą powinien był się liczyć z ewentualną koniecznością dokonania spłaty. Po jego stronie taka świadomość zresztą istniała, czego wyrazem są liczne wypowiedzi w toku postępowania dotyczące dysponowania środkami finansowymi pozwalającymi na spłatę uczestników. Wbrew zapatrywaniom apelanta Sąd wnikliwie i rzetelnie zbadał sytuację finansową i stan majątkowy zobowiązanego, opierając się w tym zakresie na jego własnych deklaracjach. Zapadłe w tym zakresie rozstrzygnięcie jest w sumie korzystne dla skarżącego oraz czyni zadość jego interesom, pozwalając na w miarę bezproblemowe wywiązanie się z obowiązku spłaty byłych współwłaścicieli. Jako rozsądny jawi się też czasowy wymiar realizacji obowiązku (6 miesięcy), gdyż zobowiązany ma odpowiedni czas na zgromadzenie niezbędnych funduszy lub też sprzedaż mieszkania. Ponadto nie zachodzi obawa, iż wnioskodawca nie będzie mógł zaspakajać swoich dotychczasowych usprawiedliwionych potrzeb. W tym stanie rzeczy nie może się ostać zapatrywanie skarżącego co do konieczność przedłużenia czasokresu spłaty na 9 miesięcy. Na koniec nie można jeszcze przeoczyć, iż wnioskodawca tak naprawdę osiągnął już zamierzony przez siebie rezultat, albowiem uruchamiając kontrolę instancyjną zyskał dodatkowy czas na spłatę.

Konkludując z uwagi na powyższe nie zachodzi potrzeba ingerencji w prawidłowe i słuszne postanowienie, dlatego też Sąd odwoławczy na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w pkt 1 sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2) zapadło w oparciu o art. 520 § 1 k.p.c., czego wyrazem jest uznanie, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie. Na gruncie przedmiotowej sprawy Sąd Odwoławczy nie znalazł podstaw do odstąpienia od w/w zasady. W szczególności

podkreślić należy, iż w sprawach o dział spadku nie występuje sprzeczność interesów, o której mowa w art. 520 § 2 i 3 k.p.c., niezależnie od stanowiska stron i zgłaszanych przez nie twierdzeń i wniosków w przedmiocie składu, wartości i sposobu podziału majątku spadkowego. W postępowaniu tym strony są także w równym stopniu zainteresowane rozstrzygnięciem i ich interesy są wspólne o tyle, że celem postępowania jest wyjście ze wspólności majątkowej i uregulowanie wzajemnych stosunków majątkowych (zob. postanowienie SN z dnia 23 października 2013 r., IV CZ 74/13, opubl. baza prawna LEX Nr 1388478).